

Aengevangen procedueren tot Uttrecht tegens Renatus Des Cartes, ter oorsaecke van twee sijne diffamatoire gheschriften of fameuse libellen

<https://hdl.handle.net/1874/10154>

ll. 2667

23
kt

Aengevangen Procedueren
T O T W T T R E C H T

tegens

RENATVS DES CARTES

ter oorsaccke van twee sijne

Diffamatoire gheschriften
of fameuse libellen.

Vergadert ende uytgegeven door een liefhebber
der Waerheydt.

TOT UTRECHT,

Gedrukt by Willem Strick Boeckvercooper woonende
inde korte Nieu Straet,

(1643)

1

Aen den waerheyt-liebenden Lefcr.

NAe dat in den jaere 1642. by de Achtbare Magiftraet / mitfgaders de Academie van Wtrecht ordze was gheftelt op het leeren van fecker gepretendeerde nieuwwe Philofophie, gelyck sulchs alles in het hiftorifch verhael by de selfde Academie naderhant in de Latynfche tale uytgegeben te lefen is: soo is eenige maenden daer nae tot Amfteldam gedrukt ende uytgecomen eenen brief van Renatus des Cartes gefchreven aen den Iefuyt Dinet Provinciael der Iefuiten in Vranckryck, waerinne de boorz. des Cartes claegeft ober de rencontren die fyne vermeynde nieuwwe Philofophie wederbaren waeren by de Philofophen ende Theologanten in het paufdom / fpecialycken den Iefuiten / met eenen occasie foecht / om de procedueren der Achtbare Magiftraet ende der Academie van Wtrecht tegens feckere nieuwwe maniere van Philofophieren aldaer boorzgeballen / feer fchendich ende calumnienselycken door te ftrycken: daer nochtans fyu persoon / ende fyne gepretendeerde Philofophie in de decreten / ende reglementen der welghemelde Achtbare Magiftraet ende Academie in geene confideratie gecomen / of geroert en waeren / als fynde haere Achtbare ende C. C. tenmerendeel onbekent. Doch op dat hy in eens anders Republyc ende ampten / en die faecken die hem niet aen en gingen / met te beter fatfoen soude mogen grafseren / mitfgaders de achtbare Magiftraet ende de Academie te bepliger diffameren / soo wil hy hem quansups ghe-laeten als of hy geloofde dat het reglement ober feker nieuwwe Philofophieringen in de Academie tot Wtrecht gefteft / (daer by hy meynt de groote verwachtinge van fyne ghe-imagineerde Philofophie mede eenen ghewiffen crackt ghecregen te hebben) ofte alleen of immers ten principaele beftelt was van D. Voetius Profeflor der Theologie, ende voor dat jaer Rector der Academie van Wtrecht. Waerover hy dan meens fchyns ende actie ghenoech ghebonden te hebben om

2

den selfden Professor Voetius met vileijne ende schandelijcke leugen en ende calomnien by de Jesuiten swart te maecten / ende consequentelijcken de gunste der selver Jesuiten ende alle andere Theologanten in het pausdom vooz hem ende sijne ghepretendeerde nieuwe / doch aldaer suspecte ende onaengename Philosophie / te beter te verwerben; om niet te seggen dat by alle wereltse kinderen / ende alle sectarisen ende vpanden der ghereformeerde Religie het padt vooz syn persoon / ende syne vooz. ghemagineerde Philosophie soo wat ghemackelijcker scheen gebaent te sullen werden / als D. Voetius de buoiren in het wederleggen van de pauselijcke dwalingen ende andere secten / oock in het bestraffen der sonden / van hem geamplificeert souden syn / ende bitterlijck doozghestreucken. De Professoren tot Wtrecht vernomen hebbende den inhoud van het vooz. gheschriefft Renati des Cartes, committerden vier upt den jaeren / om t selve te doozlesen ende nae gedaene rapport pets te concipieren tot noodige ghetuygenisse ende defensie van waerheyt / ende gherechticheyt. D'welck gedaen sijnde ende van de Professoren gheexamineert / is t selve int boeck van de Academie gheschreven / met meyminge ende resolutie / datment oock ter eerster goeder gelegencheyt soude doen drucken: te meer om datmen bebont dat eenen naemloosen Remonstrantschen libellist eenige extracten upt het vooz. geschrieffte van des Cartes upt het latijn in onse taele obergeset hadde doen drucken / om dooz dit autentijck ghetuychnis van desen Paepist ende Jesuiten discipel des Cartes den Nedeerlanders te betoonen wat vooz een man dat d'authentheur van de catechisatie des Remonstrantschen Catechismi was / te weten D. Voetius. Doch hebben de Professoren het uptgeven van het ghemelde Historisch verhael tot een ander ghelegencheyt noch wat uptghestelt / ende dat om verscheyden redenen; soo ick bericht ven.

De saecken nu soo staende ghebeurdet dat eenighe maenden daer nae in dic selfde jaer 1642. te weten Julio D. Martinus Schoock nu Professor tot Groeningen / ende hoorshenen tot Wttrecht en Debenter / aen een sekeren drucker tot Wttrecht (daer sijne E. volgens sijn ghewoonte by sijne ouderen als doen resideerde vermits de Academische vacantien tot Groeningen) een tractaet te drucken bestelde met desen titel: Admiranda methodus &c. daer inne Renati des Cartes gheimagineerde nieuwe Philosophie ontdeckt ende bestreden wierde / als absurd / ondienslich / ende geheel periculcus om insonderheyt onerbarene jonge luyden tot vyeemde en sozghelijcke fantasijen te brengen / Ende werde met eenen des Cartes sijne diffamatiën tegens allen de Academien ende Professoren van gheheel Christenryck / specialijcken oock tegen de Magistraet en Academie tot Wttrecht / en met namen tegen D. Voetium eertyts D. Schoockii meester ende mede Professor / expresselijcken overgehaelt ende bestrast. Renatus des Cartes die doen tot Endelgeest bynten Lepden woonde / hier van bericht sijnde door sijne complicen tot Wttrecht / ende de eerste ghedruckte bladeren door de selbe becomen hebbende op een besondere maniere (daer van bij ander ghelegentheyt naerder beduyt kan ghedaen worden / des noot sijnde) / heeft terstont een boeck daer tegen beginnen te schryven / of veel eer nyt de notulen ende papieren hem van sijne liefhebbers toegesonden wat te saemen te rapen / met soo goeden fatsoen / ordre / stijl / ende bescheyt / als hem na sijne studien / ende in soo groote onwetenheyt van de particulariteyten onser nederlantcher kercken / Academien / ende politien / insonderheyt oock van D. Voetius (dien hy seyt noyt ghekent te hebben) doenlijck was. In dit voorz. boeck gheintituleert Renati des Cartes epistola ad celeberrimum virum D. Gisbertum Voetium, gheliet hy hem / als of hy niet beter en wiste of D. Voetius was aetheur van het boeck

† tegens

4

tegens sijnē Philosophie/ dat tot Wttrecht gebruikt wierde: alhoewel weder een die de Druckerij ende Winckel des boeckvercopers frequenteerde/ upt de mont des Druckers en des correcteurs/ en voorts uyt het successive oversenden van enige resterende papieren van Groeningē (daer D. Schoockius na het eyndigen der vacantien wedergekeert was nae Wttrecht/ daer beneffens upt het gemeijn seggē vā jeder eē/ genoegsaē wiste of konde wetē wie d'authour deses boecks was: om niet te seggen dat niemant die D. Schoockius schriften gelezen hadde/ ende so wat opt latyn en dē styl haer verstonde/ anders dzomen en koste/ of ten was herboeck des genen/ wiens naem het dzoech/ gelijc des Cartes dat selve/ eer hy sijn boeck ter helst gebzacht hadde wel konde wetē/ so hē te vozen een leugen in de hant ghesteecken waer. Doch dat niet tegenstaende / heeft het den voorz. des Cartes ghelieft niet een besonder subtyle rechtsghelieertheyt door sijnē alghebra of Cysferkonste te extraheren een schoone occasie ende actie om quansups by wegghen van retorsie ende rechtveerdige weder wraecke eenen gheresozmeerden predicant ende Professor sijnen dienst ende religie op het schandelijckste aen te tasten/ en niet alle dese uptgebrachte buplicheyt / sijnē hatelijcke saecke by den Jesuiten ende Paepsche theologanten/ waert mogelijck/ wat schoon te maecten: want dic hadde hy vooz het schryven van dit boeck in sijn seer wijse ende Godtbychtighe hooft soo overlept/ dat wie tegen hem of sijnē Philosophie mochte schryven / dat hy altyts wederom tegens D. Voetium soude schryven. Ende dit soude ontwyselijcken by de Jesuiten ende Paepsche theologanten sijn persoon neffens sijnē ongelukkighe ende onrengghename nieuwe Philosophie / wat beter in de gratie konnen brengen / dan of hy tegen alle gheleerde Medecynen/ Philosophen/ en Academische professoren van geheel Europa de saecke selve hadde onderstaen te defenderen / ende also sijnē miserabele al of veel-wetenheyt neffens sijnē

onver-

5

onberdzaehlycke presuntie ten toone stellen. Hierom ist/
dat hy int gemelde boeck de impugnatie van syne geïma-
gineerde Philosophie/ en de versochte bewyisen en defensien
van syne baldadige lasteringe in syne voorgaenden bryef aen
de Jesuit Dinet ten principale opschiet/ en alle byuten pro-
pooft wat discoureert van de methode van predikē/ van de
maniere op de welcke de predicanten de sonden op den stoel
moeten bestraffen/ van de chrystelycke liefde / van de theo-
logia practica / van de maniere om Casus conscientiaē te
decideren / van synodale rechten ende besluyten / met
namen de interpretatie van de acten des Walschen synodi
ghehouden in S^t gravenhage / van het ampt der professo-
ren in de Theologie. Ende dit alremael met amplificatien
ende aerdighe extravagancien/ self oock tot allegatien van
schriftuer-plaetsen met aenwysinge van capittel en vers/
nae men weet dat de leecken in het pausdom in kerckelycke
ende Theologysche saecken ende in het mediteren ende in-
terpreteren der h. Schriftuere dapper gheoffent sijn / vol-
gens den 4 regel van de verbodene boecken/ ynt autozytept
des Paus ende des concilii van Trenten ghestelt voor de
registers der verbodene boecken/ als oock volgens de
studien/intentien/ ende het humeur van Monsieur des Car-
tes sijn familiere vriende alderbest bekent. Evenwel vree-
sende dat dit sijn schryven in materia & forma eysselicken te
hoort soude komen/ nae de saecken haer nu op deden/ heeft
hy noch een assumptum daer by ghelapt van de questie
van de Mariasche broederschap tot S^t hertogenbossche.
Welcke alhoewise nae syn eygen bekentenisse/ en nae het
protest der gener diese aenginck/ tot de kennisse en het ooz-
deel der synoden behoorde/ heeft hy echter hem niet ontsien
peretoilycken de selve in Thesi & hypotheti te decideren/ met
soo goeden bescheyt als eenich blinden opt van de colouren/
ofte oock eenich leecken Papist/ die gemeinlycken professie
maectē vā ee heylige onwetcheyt der theologischer saeckē/
van soodanigē controversie opt gecordeelt heeft. Hy steekt
hem

hem soo familiaerlyck in dit werck / als of sijn professie
waere onse gheresozmeerde kercken / synoden / ende Aca-
demien te leeren / hoe verre de selve met die van het pausdom
haer inlaeten konnen / sonder deel te hebbē aen haer afgode-
rye. Doch hier van kan men sien de contrarie resolutie van
de Academien en synode tegen dese Vrouwenbroderschap /
int laeyn uytgegebe. Nu dit proper juweeltien, ick segge / dit
fameus libel / op den druck te eynde lopende heeft des Cartes
meerder wone hē begedē nae Noordhollant / tot Egmont op
de hoeve. Het werck voltrucken sijnde hebbē eenige vriendē
en confidentē van des Cartes tot Wttrecht (die ick om vele re-
denen vooz desen tyt niet noemen sal) de exemplaren van dit
fameus libel / welcker inhoud haer niet onbekent was / eerst
geoffereert of doen offereren aen de Edd. Heeren Burge-
meesteren in der tyt / om den wech te baenen / ende te verne-
men / hoe het smaecten soude / eer dan de exemplaeren aen
de Boeckvercoopers ghestuert werden. De Edd. Hee-
ren Burgemeesteren ende Broetschap verstaende hoe grof-
selijcken den dienst D. Voetii / ende consequentelicken het
respect van de Academie / Kercke / ende politie door die
tweede diffamatoire geschryft van des Cartes wederom aen-
ghetaft wierde / hebben geraden ghebonden den voorsz des
Cartes te notificeren met publicatie ende toefendinghe /
sulckis als in het schryft van date den 13. Junij te lesen is.
Waarop des Cartes in de fransche taele rescriberde : ende
wier het duytisch translaet van de ghemelte rescriptie ge-
druckt zijnde aen de boeckvercoopers tot Wttrecht van
Amsteldam op den selven tyt overgestuert. Kortz daer aen
is het meerverhaelde tweede fameus libel van des Cartes
in onse duytische taele nijtgecomen / verciert met een cleyne
prefatie / daerbij de Acht. Magistraet van Wttrecht soo
wat scherp gestreecken wierde. Men wil seggen / dat de o-
verfetter gheweest is een Remonstrants Predicant. Of
sulckis secker is / laet ick daer staen. Ten waer anders soo
geheel vzeemt niet. Het bloet kruijpt daert niet gaen en
kan

kan. Ende mach **D. Voetius** hy dencken/ dat het haer
soo qualijck niet soude passen/ nae de hof-diensten zyn / die
hy haere societeit gedaen heeft. Immers hoe het is de ge-
melte oversetter heeft ghecoont dat hy de saecke wat voor-
sichtiger wilde beleyden als des Cartes, al soude hy het la-
tijn soo ghetroulijck ende preechtlich niet oversetten: waer
van men eenige staktiens soude konnen voortbrengchen/
waere het de moeyten weert. Ick sal nu alleen dit eens wij-
sen. Daer het latijnsche exemplaeer seyt/ dat **D. Voetius**
in zijne predicacien ghewoon is te ghebruicken
teurrilia dictoria. **D** oversetter siende dat dit al te grof ge-
heechelt was / translateert het / poetische schimpwoorden.
Laet de latinisten van dese fraepe oversettinghe / of veel eer
vervalschinge (ten sij het des Cartes selve begeert hadde)
ooydeelen. Als nu dit pasquil-schrift in twee taelen ons
geheel Nederlant doozliep / ende in herbergen / schuyten/
waegens / van dese handel veel te seggen was tot walginge
ende detestatie van alle vromen ; soo sachmen hier ende
daer floreren / die tegen den aert der Christelicker liefde in
leugen ende ongerechtigheyt haer gewent sijn te verheugen
ende met de Papisten den draf te eten van **Cochleus / Sta-
phylus / Solsecus / Feuarentius / Surlus / Costerus /
Lainzus / Bredembachius / Lindanus** / ende diergelijcke
debote leugenaers / die de weerde mannen **Godes Lu-
therus / Zwinglius / Calvinus / Melanthon / Oecolampa-
dius / Bucerus / Martyr** / ende alle andere leeraers ende
voorzanders der waere religie onbeschaemdelijck ge-
blameert hebben. Hier onder mengdent haer verscheyden
losse quanten / wereltse geesten / nieuwigierige humeu-
ren / oock sommige avonturiers en pelgrims uit **Botjen-
te** / die als facteurs en fabricateurs van eene goede fortun-
ne haere meulen nae alle winden stellen. Om niet te verge-
ten eenighe liefstallige broederen vande **Remonstrantsche**
societeit / die haere ghewoonliche ende als eygene ingebo-
rene

8
rene liefde/moderatie/en verdraechtsaemheyt in dese handel
crachtelic betoonden. Van alle andere sectaristen en partjen
der gereformeerder religie/van alle vrygeesten en libertijnen
als oock van alle vjanden van de Academie/en de loffelyckie
regieringe ende Droetschap der stad Wttrecht (si sijn wie
het sijn) / en behoefmen niet te seggen. Dat verstaet
hem selven. Sels eenige genaemde gereformeerde hebben
soo stercken sucht gehad tot desen Jesuiten discipel ende
fameusen libellist/datse alle liefde haerer eygen religie/ende
haerer eygene trouwhertige leerars vergetende of voor dien
tijt versaekende/niet opgehouden hebben directelyck ende
indirectelyck te woelen ende te doorstecken / binnen der
stadt ende bujten/om de Achtb. Magistraet te doen stille
staen in haere aengebangene ondersoek ende procedueren:
sommwylen misericorde singende/ sommwylen den adel van
des Cartes / sommwylen de vryheyt van philosopheren/
sommwylen het groot verstant van den man / de nuttichent
sijner geseyde ende gefantastiqueerde philosophie/ sommwyl-
len eenich ander schijn van recht of billichent pretenderen-
de. Ende als het al ten eynde gepraet was / soo bekenn-
den vels van des Cartes trawanten ende discoureurs / dat
si van de geseyde philosophie niet met allen/of immers ge-
heel weynich verstonden: datse de selve niet ghelesen had-
den/sels niet de fameuse libellen in questie. Doch het kan
sijn dat de noot ende de liefde / die van haer selven begint/
enige soo dese crioelen en draven / om dat sy misschien aen
dit leugenschip van des Cartes mede ghereedet hadden. De
achtbare Magistraet niet tegenstaende allen dit woelen
ende machineren/ heeft eben wel het behooryck ondersoek
van dese saecke verbolcht/ende ten eynde gebracht / vercla-
rende ende publicerende op den 13 Septem. over de twee ge-
schriften van des Carres, sulchs als hier te lesen is / hebben-
de oock met eenen belast den Rector ende Professoren van
de Academie om haer historisch verhael van de nieu-
we

de Philosophie alhier te doe drucke: d'welck oock geschiet
is. Hier nae heeft de Ed. Heere van Rijnesteyn Schout tot
Wttrecht sijne actie teghen den eynde den voorsz des Cartes be-
ginnen in te stellen/tot dien eynde den voorsz des Cartes in
persoon citerende/geluck uyt de geerhibeerde stucken kan
verstaen worden. Dit vernomen sijnde by des Cartes, heeft
hy hem van Egmont op de hoebe in Noordhollant (de soo
veelste plaetse/ die hy niet syne residentie in onse Nederlan-
den bereert heeft: want Breda / Dordrecht / Deventer/
Amsterdam / Wttrecht / Amisfort / Leyden / of daer ontrent
ende moghelijck meer plaetsen / die ick niet en weet / van
dese eere haer kommen roemen) nae S' grabenhage begeben/
om dese proceduren van Wttrecht nae vermogen te stuy-
ten. Want hier schynt hy nu begonde te mercken / of eenige
sijne Raden ende advocaten mostent hē geadviseert hebben/
dat der Nederlanderen aengeborene ende extraordinarie be-
leeftheit tegen alle vyeenidelingen/ selfs uyt der Jesuiten
schole voortcomende en vanden sijnde van haere gherefor-
meerde religie / so overdadich niet en gaet / datse haer eegens
getrouwe patrioten / bozgerē / dienaren / en voorstanders vā
de waere religie en consequentelijck haere kercke en politie/
ten principale in haer goet recht souden willen of konnen pre-
judicerē. Hier over bont hy hē genootsaecht / sijne toevlucht
te nemē tot den Here Ambassadeur van Oranckryck aldaer
residerende / om onder sijne vleugelen te schuyfē / en om door
sijne Ed. (of door des Cartes t'selbeoock mede geschiet is en
weet ick niet) aen de ooren van sijn Hocheyt den Heere
Prince van Orangien eenighe clachten ende doleantien te
brenghen / over de procedueren van Wttrecht / even als of
des Cartes benomen wiert de vryheyt van sijne Philosophie/
mitsgaders sijnen naem ende faem soo groffelijck door
publycke schriften gheledeert / te defenderen. Hoe
verre nu sulcke doleantien van des Cartes gefundeert waer-
ren / kan de onpartydighe leser uyt t'gene verhaelt is /
maer

maer noch veel beter nyt het lesen van syne twee pasquill
 schriften volcomentlyck verstaen. Ten was tot Wttrrecht
 geen questie van philosophische/inventiē/ ofte opiniē/ veel
 min van eenich boeck D. Voetii tegen des Cartes (d'welck in
 de werelt niet te binden en is/ noch oock oijt gheweest is)
 maer van grootwelycke leugene ende lasteren/ by des Cartes
 eerst sonder eenighe occasie ter werelt in synen uytgegeven
 brief aen den Jesuit Dinet/ende daer nae op genomane en-
 de gesochte occasie van het boeck D. Schockii Professors tot
 Groeninghen. uytgheworpen. Dit nu so verre synde / sagen
 de bynden ende favoriten van des Cartes , dat hy tot den
 dooten toe in de preckelstak; hielden het niet temin daer-
 mede dragende by den genen die t' gepasseerde onbewust
 waeren / dat des Cartes het wel grof ghemaect hadde/
 maer datmen eben wel syne impotentie in desen deele ghe-
 pleecht si non in totum saltem in tantum konde excuseren / om
 dat hy eerst seer swaerlyck ghetercht ende verongelyckit
 was met het schryven D. Voetii, ende dat hy derhalven by
 maniere van weerwraecke / ende repzelatie gegaen hadde.
 Nu in wat bybel ofte in wat corpus juris dat dese luyden
 sulcken recht ghevonden hebben / ende sal ick voor desen
 tijt niet seggen. Doch dit alleen haer te ghemoet voeren/
 dat sy in facte ende in de historie teenemael buyten het
 spoor loopen/ t' sy wetende of onwetende : gelyck de saecke
 selve/ mitsgaders de uytghegebene boecken ende schriften/
 neffens het ondersoek/ende de publicatie der Arch. Ma-
 gistraet sulcks uytwijzen. Ende op dat niemant van de
 complicen ende patronen van des Cartes booptaen actie van
 ignorantie soude pretenderen/ende met dese arme bygebla-
 deren haere excusen of plepdoijen toerusten/ soo heeft desen
 couragieusen galant met een onwederstandelyck argu-
 ment/dat is/ met de daet selve willen betoonen/dat hy sul-
 ke creupele defensie en defensorē niet meer en begeert. Alsoo
 hy anno 1643, den 15. Martii, eenige articulen van clach-
 ten

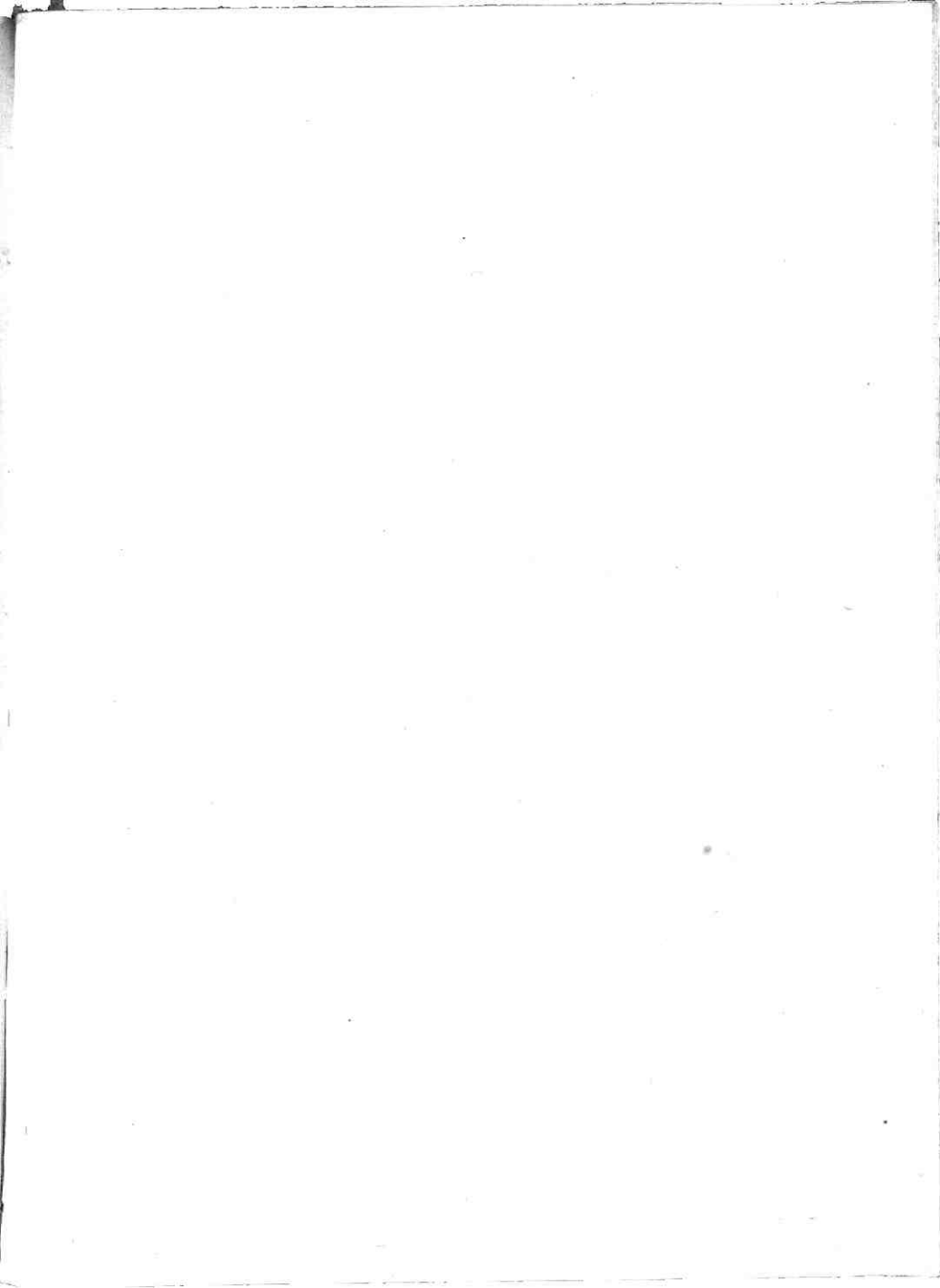
41

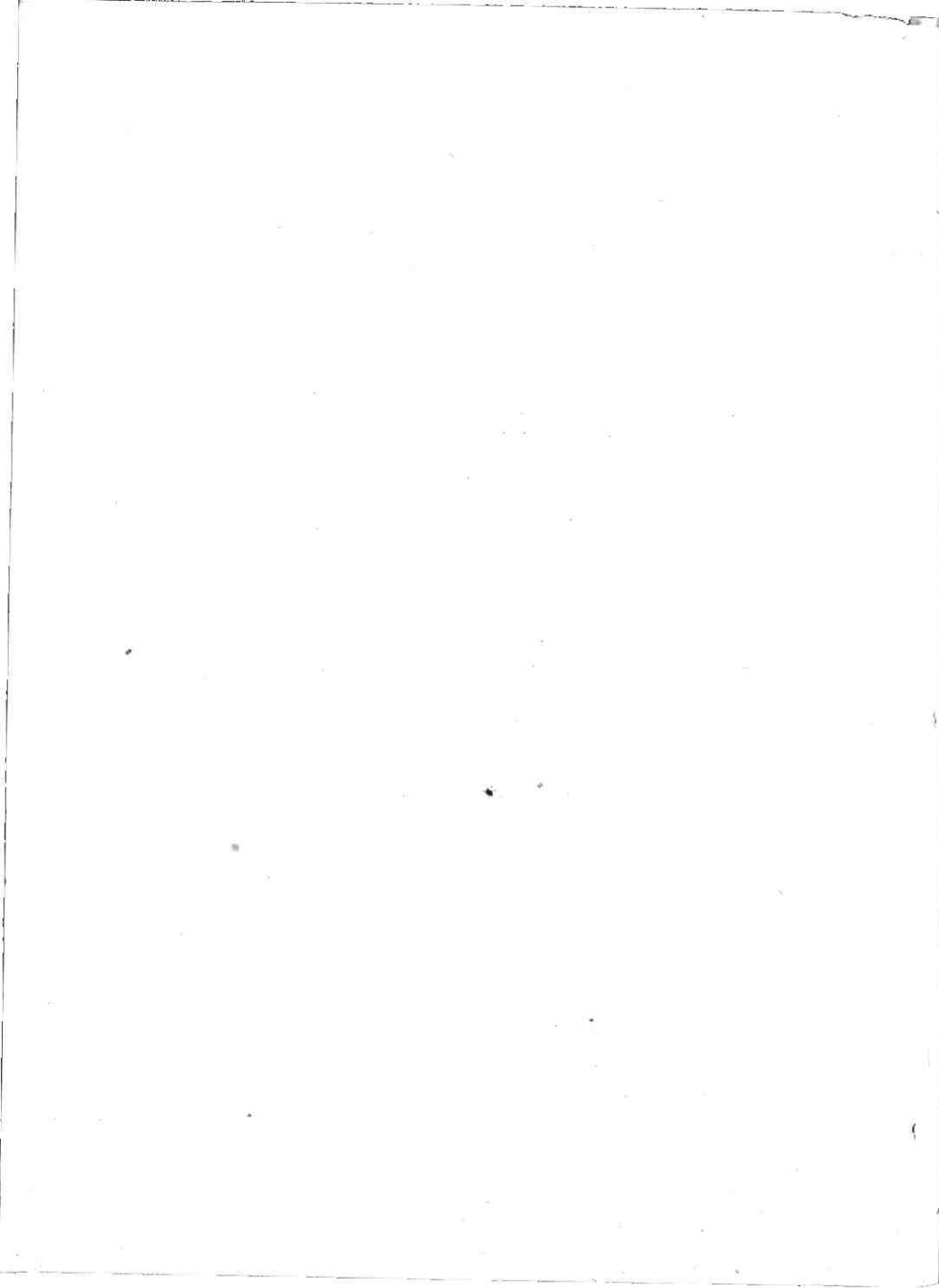
ten ende beschuldiginghe int latijn tegen het boek **D.**
Schoockii ingestelt/ ende deselve neffens een missive van
den Heere Ambassadeur van Franckryck de Edele Mo-
gede Heeren Staten van Groeninghen ende Omlanden/
toegestuert heeft / de welke in haere **Ed. Mog.** verga-
deringhe ingelevert ende gelesen sijn den 11. Aprilis.
Het is te verhoppen dat desen brief neffens de arti-
culen eenighe lieshebbers ter hant sal komen / om in
het vervolch deser historie t' sner tyt gheinsereert te
werden. **T** gene ick daer van by den genen/ die des wel be-
wust sijn/ hebbe konnen vernemen/ sal ick tegenwoordich
mede deplen. De articulen van des Cartes nae eenige vooz-
gaende historishe diductie / op zyn maniere / (somen wel
dencken kan) / waeren dese de principaelste. Dat hem des
Cartes van **D. Schoockio** in zyn boeck ghenaemt *Admiranda
methodus &c.* eenige opinien opghedicht werden / die hy
noyt ghedacht en hadde. 2. Dat hy des Cartes een edelman
zynde / ghenoemt wert eenen onghestadigen ofte onstwer-
venden *Cain* (int latijn *vagus Cainus*) 3. Dat hy met *Jul.
Cesar Daninus* verghelecken / ende dat hem sulcke schan-
delijcke dingen opghedicht waeren, die dan met galgh ende
radt plegen ghestraf te werden. Versocht derhalven aen
de **Ed. Mog. Heeren Staeten van Groeningen en Omlan-**
den/ dat haere Ed. Mog. het gemelde boeck **D. Schooc-**
kii souden willen supprimeren / ende datse den aetheur
des selfs (welcken tot **Wttrecht** vernomen ende verstaen
was te sijn **D. Martinus Schoock**) tot wederroepinghe souden
constringeren. In de missive van den Heere ambassadeur
van Franckryck werde onder andere bekent ghemaecht/
dat onse provincien haer dies beroemen mochten datse soo
een inwoonder hadden (te weten des Cartes), dat de selve
sich hield onder de protectie (ick en weet niet of ick desen
terme of formaliteyt/ soo nae de letter recht nae segge) van
den Heere Ambassadeur van Franckryck / de welke dan
meyne

meent het ongelijck des Cartes aengedaet/te raechē de croonē van Dāckrijck. Ick en sal of en kan booz desen tijt niet seggen/hoe allen desen handel van des Cartes beleyt is geweest/en hoe verre dit schynbē aēgenomē is/waeter tot Groeningē op gevolscht is/en wat onse Nederlanders van sulcken Jurisprudencia/nae welcke des Cartes van beghinne sijnē openbaere vertooninghe in Nederlant tot sijn verreck nae Dānckrijck in desen somer/ gheprocedeert heeft / sullen oordeelen/wat oock tot Wttrecht verder in de opgehevene procedueren soude mogen verbolghyt worden / ende wat recht dat D. Voetius noch sal willen of konnen pretenderen/ om dat hy eerst om niet en ynt playssier / en daer na om het boeck D. Martini Schoock (die hem bereet toomt t'selve te defenderen) soo schandelijck van desen Jesuiten discipel in sijn eygen nest ghepasquilleert ende geinjurieert is. De tijt sal alles beter ende volcomender openbaren. Als sulcks geschiet/sal ick wederom mijn beste doen omme de stucken te vergaderen/ende ter gelegener tijt uytte gevē. Dit stuck-werck hebbe ick eben wel niet willē laeten onse Nederlanderen booz desen tijt by provisie mede te deelen / verhopende dat het al te maele voltrocken sijnde t'sijner tijt oock in de latijnsche tale sal ghebracht werden. Wat nu de geimagineerde nieuwe philosopheringē van des Cartes aengaet/de selve nae ick verstaē/wordē by verscheidē Philosophen soo int pausdom / als der Protestanten in Duytslant/ende andere gereformeerden/geexamineert/ om niet gemeine stemmen uytgelucht en geproscribeert te werdē. Daer teghen mijnes erachtens (doch gissen kan missen) de vjindē en complicē van des Cartes t'sijner tijt soo veel cloecke antwoorden en refutatiē van des Cartes sullen hebben te verwachten / als hy nu alrede tegen de schriften van Gassenius en andere sijne openbare wederpartyden gestelt heeft: dat is/ met een woort te seggen/eenen grootē schoonen niet/ Jan Splinters testament/wint en roock/ rechren kost booz de liefhebbers.

Ywer E.F. dienstwillige
S. R. P.

De

De Voetschap der Stadt Utrecht in erba-
ringe ghecomen sijnde / dat onlangs is uyt-
ghegeven en versprept wordt / seecker Boeck-
gen / in dit Jaer 1643. ghedruckt tot Am-
sterdam, by Lohijs Elsevier / geintituleert :

Epistola Renati des Cartes, ad celeberrimum Virum, &c. ende
niet langh te vozens seeckeren Bries / daer van het opschrift
is : Admodum Reverendo patri Dineto, &c. ende dat in 't laet-
ste uyt-ghegevene den naem van seecker Persoon / sijnde
binnen dese Stadt in publicque bedieninghe / dooz- gaens
werdt ghespelt / ende sijn actien / leven / onnme-gang / manie-
ren / studien / leere ende institutien sulcx werden beschreven /
dat nae het oordeel van onpartydighe ende hun dies ver-
staende Mannen / welcker advijs daer over is versocht /
sodanighe Persoon in humeur ende conditie daer by be-
schreven / niet allen onnut / maer oock ten hoochsten schade-
lick soude wesen in eenighe publicque bedieninghe / so
vande Academie / als vande Kerck. Waer-omme Wy't sel-
ve ter herten nemende / ende overlepyt hebbende / hoe de
waerheydt der saecke best nae ghespeurt / de gherustheydt
der Stadt / den dienst vande Kercke al-hier / mitsgaders het
Rozen der Academie ten hoochsten ghevordert / alle on-
rust / onstichtighe ende aenstootelicheden gheweert mocht-
ten worden / goedt ghebonden hebben de saecke naerder te
ondersoecken : tot welcken eynde wel van meeninghe
souden sijn den voornoemden des Cartes , indien hy onder
de Jurisdictione onser Stadt sich onthieldt / te constringeren
sijne twee Tractaten / met bewijs daer toe dienende te ma-
nieren / om den Persoon daer-inne ghementioneert daer
tegens ghelooft / alsdan ghedaen te worden / sulcx die equi-
teyt der saecke / ende het beste der Academie ende Kercke
soude vereytschen. Van aen - ghesien den voornoemden
des Cartes sich onthoudt blyven deser Stadts Jurisdictione /
ende dat men al-hier onseker is vande plaetse sijner resi-
dentie: **Soo is / Dat Wy** goed ghebonden hebben by

A

Publi-

16
Publicatie bekent te maecten / dat den selven des Cartes
sich al-hier binnen Drecht sal moghen in stellen binnen
den tyde van drie weecken (ghenietende ten dien fine vry
acces ende reces) omme den inue-houden bande boorz
Tractaten sulcx te verifiëren/als hy sal oordelen tot sijne
licentie dienstich te wesen/ende den boorznoeiden Passoort
daer teghens ghehoort/ ende sijn bewijs ghesien / boorz
ghedaen te worden naer behozen. Ende om dat den boorz
noeiden des Cartes hier van te beter kennisse sal counen
becomen / hebben 't selve al-omme / sulcx men Stadts
Publicatien ghewonn is/doen affigeren.:

Albus ghepubliceert naer boorz-gaende Clock-
lupdinge vanden Stadt-huse t' Drecht/
more folio, op den xij. Junij 1643.

By noy

C. de Ridder.

ANT:

17
A N T W O O R D T

Van den wel-Edelen Heer

R E N E D E S C A R T E S
H E E R E D U P E R R O N

Op het ghepubliceerde vande Heeren vande Vioedschap
der Stadt Wtrecht den 23 Junii des Iaets 1643.

Vyt de Franschs tale overgeset.

M Y N H E E R E N.

Ick hebbereden V. Ed. te bedancken / dat mijne rechte
beerdighe klachten haer beweeght hebben te ondersoec-
ken het leven van eenen man die zijnde in publicquen
dienst van uwe Stadt/my ten hoochsten heeft veronghe-
lijckt; als oock dat het V. Ed. ghelieft heeft my daer van
te verwittighen/ om haer nochmaels van bericht te kon-
nen dienen / sulcx als ick sal oordelen tot mijne intentie dien-
stich te wesen, by aldien ick eenighe bewijs-redenen
passende op 't gheen ick van hem gheschreven hebbe/
mochte naghelaten hebben. Ende by dese gheleghent-
heyt soude ick my tot Wtrecht laten binden om V. Ed.
daer in te helpen ende ten dienste te zijn nae mijn vermo-
ghen / by soo verre ick konde oordeelen / dat mijne tegen-
woordicheyt daer toe nodig ware, ende dat mijn voornemen
ware hem voor V. Ed. in rechte te betrecken. Maer soo
als ick van hem in't openbaer ben verongelijckt / also heb-
be ick mijne saeck in't openbaer bepleyt/ alsdat betaemde.
Ende hebbende voorgenomen den redelijcken Leser te vol-
doen ende te veruoegen / is met voorzacht het laest ghe-
druckt waer van het opschrift hout: Epitola Renati des
Cartes ad celeberrimum virum &c. in sulcker voeghen in-
ghestelt/dat de bewijsen die vereyst worden tot verificatie
van't geen ick van dien man gheschreven hebbe allomme
daer by worden ghebonden/soo veel men de selve niet reden

ban my soude konnen berepſchen. **W**t welcker inſichte ick
achter-weghen ghelaten hebbe verſcheyden van ſijne by-
ſondere actien die my bekend zyn / om niet ghehouden te
zyn daer toe ghetuygen vooz te brengen / hebbende maer
angeroert eenighe van ſijne actien die voozgheballen zyn
in't openbaer ofte onmers in't byweeſen van perſonen die
by **D. Ed.** zyn in publique bedieninghen / dooz de welke
hy de waerheyt konnen weten ſoo daer an wort ghetwyf-
felt. **M**aer ick hebbe my vooznaementlyck bemoeyt met
ſijne ſchryfte te onderſoecken / ſulcx dat men maer heeft nae
te ſien de plaetſen die dooz my worden aengheweſen ende
daer by ghemelt om te weten met wat recht ick hem daer
over beſtraft hebbe. **E**nde ſchoon ghenomen dat hy niet te
verantwoozden en hadde de laſteringen van het ſchande-
lyck boeck dat onlanghs in uwe **Stadt** ghedruckt is met
den tytcl van *Admiranda Methodus novæ Philoſophiæ Rena-
ti des Cartes* ofte *Philoſophia Cartesiana*, daer van hy hem ſoo
my bericht wort / ſoeket te ontſchuldighen / **D. Ed.** ſullen
daer beneben verſchepde andere dinghen vinden / die ick
klaerlyck beweſen hebbe / alleen uyt de gheſchryften die ſy-
nen naem voeren / ende van hem niet konnen ghelochent
worden / om daer uyt te verſtaen't geen **D. Ed.** ghelieven
te onderſoecken / naementlyck of hy ſijner ampten weer-
digh is. **I**n voeghen dat de onpartydighe ende hun des ver-
ſtaende mannen die ghcoordeelt hebben, dat ſodaenighe perſoon
in humeur ende conditie daer by beſchreven, niet alleen onnut,
maer oock ten hoegſten ſchaedelyck soude weſen in eenighe
publique bedieninge, ſoo vande *Academie* als vande *Kercke*,
hem veroozdeelt ende ſyn vonniſſe ſchynen ghevelt te heb-
ben: **W**ant ick hebbe by-nae doozgaens niet als mijne re-
denen by ghebracht / laetende den **Leſer** ſijne byſtept om
daer uyt te beſluypen't geen daer uyt komt te volghen:
Sulcx dat deſen man ſich ſelven niet om konnen ſupereren
van't geen de onpartydighe teghens hem hebben beſloten/
ten zy hy mijne redenee wederlegghe dooz andere ſoo bon-
dighe

19

Dighe redenen/ dat ick de selve niet en sal konnen bewijfen/
krachteloos te zijn / ende dat de onpartijdighe Lesers het
reghen-deel daer uyt konnen besluyten. Maer niet-te-min
dewyl al de Werelt oordeelt / dat hy de voornaemste au-
theur is vande lasteringhen die in het ghemelt fameux
boeck teghens my worden ghevonden/versoeck ick D. Ed.
de waerheyt daer van te willen ondersoecken/die men lich-
telijck sal konnen weten uyt den Boeck-drucker ofte an-
dere/ende niet te willen ghedoogen dat deesen man D. Ed.
soeck te misleiden in een saecke die soo klaer is. Ick ver-
wachte dit niet alleen van uwe heusshet; maer oock van
weghen mijn goet recht: Want so D. Ed. wel insien 't geen
ick desen aengaende gheschreuen hebbe/ sy sullen bevinden
dat ick de recht-matighe verdedinghe van mijn eere/ vooz-
naementlijck ghetracht hebbe dienst te doen aen het ghe-
meine beste/ende de weerde van haere Stadt ende Acade-
mie te hant-haeven. Waerom ick my verwondere over de
wijse die D. Ed. ghebruyckt hebben om my haere meynin-
ghe te laeten weten / als of ick soo wepnigh bekend waere
in dese Provincien ende besonderlijck in haere Stadt/ dat
men heeft willen schijnen mijne woon-plaetse niet te we-
ten / ofte dat ick pers ghebaen hadde dat niet loflijck en
waere / ofte eyndelijck dat D. Ed. eenigh recht over my
waeren hebbende / 't welck ick hier ghenootsackt ben te
ontkennen/ende soo D. Ed. deshalven pers aennemem daer
over te protesteren van onghelijck. Maer ick en verwach-
te niet dierghelijcx van uwe voorsichtigheyt / ende ick ne-
me het alleen daer vooz dat D. Ed. daer mede hebben wil-
len te keenen geven dat sy niet als tot haer groot leet wesen
ghenootsacket zijn te ondersoecken de zeden ende het leven
van desen man: Ende dat haere meyninge is / ghelijck al
het verschil 't welck ick met hem ghehadt hebbe verbat is
in ghedruckte boecken/dat al het geen naemaels soude mo-
ghen vooz vallen mede vooz den druck werde ghemeyn
ghemaect/ op dat al de Werelt daer van mach oordelen.

Obersuley indien in mijne gheschiften yet van besondere
aenmerckinge wort bevonden/ daer op D. Ed. naeder on-
derrichtinge souden begeren/ sal ick seer geeerne haer de sel-
ve op sodanigen wijze laeten toekomen/ ende daer by beto-
nen hoe veel ick haer achte/ ende hoe waerlijck ick ben

MYN HEEREN

Vwe Ed.

Ootmoedighsten ende gheueghsten dienaar
DES CARTES.

Dan Egmond op de Hoef den 6. Julii/ stylo novo. 1643o

EX-

EXTRACT

Republiceert bande Stadthuyser' Drecht nae hoor-
gaende Clocksluydinghe/op den xij Septemb.

1643.

De Woetschap der Stadt Drecht goet ghebonden
hebbende eerst een illustre Schoole binnen dese Stad
te funderen/ende daer na te selve tot een Academie te doen
erigeren/ hadde/omme die so veel in hunwas/recomman-
dabel te maecten/naer ghenomene informatien van ver-
schepden gheleerde ende wel ghequalificeerde personen
sonder sucht/uytghesien nae sodaene mannen/ om tot Pro-
fessozen te beroepen/ die in geleertheit/ Godtbychticheyt/
ende bymicheyt van leven uytsteekende waren/ ende met
rijpen raede ende sonderlinghe circumspectie sodaene uyt-
gebonden ende vercozen die alle (uytghesondert dat een
vande selve inde sake van Rene des Cartes Heer van
Berron ende des selfs Philosophie sich vorder heeft be-
moijt als men wel ghewenscht hadde) dese Academie dooz
haer gheleertheit/ Godtsalicheyt ende nsersticheyt son-
derlinghen dienst ende voordeel ghedaen hebben/ ende
noch syn doende tot groot ghenoege van de Magistraet
ende alle byzomen/ onder de welcke D. Gilbertus Voetius
S. Theolog ia Doctor & Professor nec non Ecclesiae Pastor
de minste niet en wordt bevonden/als ghevende bundighe
instructie/synde in predicatien stichtelick/in sijne disputa-
tien scherpsinnich/ detesterende / ende destruerende de
Atheïsterij/Libertinische ende Ketterse opinien tegen de
heylighe Schrifture strydende/veele verdoolde tot de
waere religie dooz middel van onderwijsinghe ende
exempel van een Godtbychtich leven byngheende/
over-

obergheblevende supersticien ofte bygeloven wyt der een-
vondighen herten uytroijende / sulcx dat van een Profeso-
der Theologie ende Leeracx niet anders soude moghen
begheert ofte ghewenscht worden / ende ghelijck alle dese
goede qualiteyten hem by vrome ende Godtbychtighe
aenghenaem maecten / soo bezwecken de selve by de vyan-
denen der waerheyt bitteren haet ende nyct teghens hem /
ghelijck in versheyden deelen gheblecken is / ende inson-
derheyt dooz sekere twee brieve op den naem banden vooz-
noemden des Cartes in druck wygegeven d' eene geschre-
ven aen een Jesuyt Dinet ghenaeint ende d' andere ghein-
tituleert Epistola Renati des Cartes ad celeberrimum virum &c.
Daer by den selven des Cartes ghemelten D. Doetium
van veele godtloosheyden / boosheyden / ende oondeuchden
is beschuldigende / als dat hy syne predicatien soude mis-
bruycken tot leughenen / gwytachtighe scheldtwoorden /
berweckinghe van twist / sedicien / infamatien van ver-
sheyden personen / onbehoelijcke beritspingen van mach-
tighe / verachtende de hoger macht / synde een hyppocrit /
hartneckich / wraeckgierich / heerschappye ghebruyckende
over syne Collegas / ende t' selve soeckende te doen over alle
menschen / sedicieus in sijn Rectoraet vande Academie
gheweest / ende inde Republijcke noch zijnde / ende dieghe-
lijcke meer / vermaenonde daeromme de Regierders deeser
Stadt daer op te willen letten / ende hem daer over straf-
fen / alhoewel hy des Cartes de selve taxeret / datse verbo-
den hebben in haer C. Stadt te vercoopen Regii verant-
wordinghe op sekere Theses onanghesien alle de werelt
bekent was de selve verantwoordinghe seer eerlich ende
sedich gheweest te sijn / van alle twelcke mijn Heeren vande
Doetschap voozs kennisse becomen hebbende / hadden (al-
hoewel d' innocentie D. Doetii een yder / die hem te rechte
kende / notoir was) op den rij en Junij lest leden by publi-
catie nae voozgaende clecklypdinge den vooznoemden des
Cartes

94
theur / fauteur / correcteur / ofte coöperateur van ber-
scheiden gheschryften / daer by den dick ghemelden Des
Cartes vernieght veronghelyckte wesen / ende dat
haer E. daerenboven ghebleken was al tselve ver-
siet ende onwaerachtich te sijn / So dat den voornoemden
Des Cartes geen oorsaecke ter werelt tegens D. Voetium
gehadt hadde / om synen goeden naemie ende faemie so enoz-
melick te lederen / maer dat het selve veel eer was smakende
nae den aert der Jesuyten / welcker discipel hy bekent ghe-
weest te sijn / ende de selve altyt meest geacht ende geeert te
hebben / ende dat hy geen ander bewijs van syne vilaine
ende bittere diffamatien ende schelctreden by brochte als
van hozen seggen / ende ypt valsche rappozten van stoute
onbeschaemde leugenaers / byanden van dese regieringe /
der selver Academie / ende gereformeerde religie / Ende de
wijle v'onschult D. Voetii boornoemt de meerghemelde
Broetschap wel bekent / ende oock (hoewel onnodich) met
attestatiën soo van particulieren als van verscheyden aen-
sienlicke Collegien vertoont is / Soo ist dat de selve Broet-
schap by desen verclaert de vooz. verhaelde twee brieven
niet anders te sijn dan diffamatorie schryften ende fameuse
libellen daer by niet alleen gemelte D. Voetius enozmelick in
sijne gorde naem ende faem wordt geledeert / maer oock de
Academie geïnteresseert / de Professoren in't by sonder ge-
diffameert / ende de Regieringe deser Stadt gebilipendeert /
Verbiedende daerom allen ende een yder de vooz. brieven
in wat taele de selve souden mogen worden behonden bin-
nen dese Stadt ofte de bysheyt van dien te drucken / inbren-
gen / bercopen / ofte distribueren directelick ofte indyrecte-
lick int heymelick ofte int openbaer op arbitrale correctie
nae gelegentheyt der saecke / behoudens den Heere Offi-
cier deser Stadt tegens den voornoemden Des Cartes ter
saecke van t'geene vooz. sijn actie.

Accordeert In kennisse van my,

C. D. RIDDER.

Vertoorch

Verta och van myn Heere van Rijnestein Schout tot Utrecht.

Wenden Ed: Gerechte der Stadt Utrecht/

Geeft met behorlickte reberentie te kennen/ Jong. An-
 gsem Wol Heere tot Rijnestejn &c. Schout deser
 Stadt nomine officii, Dat Renatus des Cartes hem heeft
 onderstaen te schypben / ende te divulgeren twee fameuse
 Libellen / Sendende oock eenige der zelver aen syne
 Wynden ende anderen alhier in dese Stadt / Waer by den
 zelvendes Cartes Dominum Gisbertum Voetium Professor der
 H: Theologie ende predicant alhier soo in zyn persoon Leer
 ende Leven / als inde ampten ende qualiteyten / die hy
 inde kercke ende academie defungeert / met atroce injurien
 ende schandelicke lasteringen traduceert / Den selven mede
 van quade feyten ende crimineuse actien insimulerende /
 Dat mede den selven des Cartes de Regieringhe deser
 Stadt inde voorsz. gheschryften sugilleert / ende oock de
 Academie in haer credit / eer / ende luster quest / ende in
 disrespect soeckte brengen / ende alsoo t'zelve by de voorsz.
 noemde des Cartes tegens waerheyt met lasteringe zo jegts
 de gemelten Voetium als de Regiertnge ende Academie is
 gemachineert / Ende hy daeromme als auteur bande voorsz.
 fameuse libellen / naer rechten swaerlick ende arbitrarie
 strafbaer is en voorsz. Ed: convenibel / onaengesien hy hem
 in Hollandt outhout / als wordende t'selve delict verstaen
 B 2 alhier

In margine van dit vertoock stont dese apostille.

T'gerecht verleent tegens den persoon van Renatus des Cartes te
 faecke als in desen de versochte citatie by edicte in persoon
 Actum den 23 Sept. 16 43.

CHRIST: RODENBURGH.

alhier in dese Stadt/ tanquam in loco consummationis & perfectionis successivi delicti, ende daer de ynnuiteroens residenten; mitsgaders hy de selve boecken heeft ghesonden/ gheperpetreert te wesen/ Ende hy des Cartes derhalven de competentie deses Gerechts niet en zal declineren/ Ende dat sodanich crimen is van seer pernicieusen exempel/mitsgaders de religie/ politie/ ende Academie alhier / daer hy ten hooghsten zyn geinteresseert/ Desen aengemerckt/ So keert den heere Suppliant hem tot u: Ed: versoeckende/ alsoo den voornoemden des Cartes hem in Holland buytten t' resort van dese Stadt ende de Vytheut van dien is onthoudende / Jegens den selven Renatum des Cartes citatie in persoon hy edicte, omme t' aenhoozen alsulcken eytsch sine ende conclusie als den Heere remonstrant ten dage dienende ter zaecke voorsz. jegens hem zal willen doen ende nemen/ Dit doende &c.

der stont.

Luc: van Vuyren.

Ten

Ten versoecke van **Jr. Ansem Vol Heere tot Kijnesspre**
ende **Schout** deser **Stad** ende **wyt crachte** van
apostille verleent bij den **E. gerechte**
alhier den 23 Sep. 1643.

Wyt hy my ondersz. **Deurweerder** verdachbaere
Renatus des Cartes omme in **persoon**te **compareren**
tegen den &c. ende te **aenhozen** alsodanigen **Epsch/ sine/ ende**
conclusie als den **voorsz. epscher** Jegens hem des **Cartes** ge-
citeerde in **persoon** sal willen doen ende nemen: ter **saecke** hy
des **Cartes** heeft **gheschreven** ende **ghedibulgeert** twee
fameuse libellen/ sendende oock **eenige** der selver **aen syne**
vzunden alhier in dese **Stad/ waer** hy den **voorz. voornomden**
des **Cartes/ Pominum Gilbertum Voetium Doctoor &**
Professor inde **Godheyt** ende **mede predicant/ soo** in **syn**
persoon/ leer/ ende **leven** als inde **ampten** ende **qualitepten**
die hy in de **Kercke** ende **Academie** des **ungeert/ met** **atroce**
injurien ende **schandelijcke** **lasteringen** jegens **waerheyt**
heeft **ghetraduceert** den selven **mede** van **quade** **septen** ende
crimineuse **actien** in **simulerende/ Dat** oock den selven des
Cartes de **regieringe** deser **Stad** inde **voorsz. geschriften**
fugilleerende is/ ende de **Academie** in **haer** **crediet** eer ende
huyster heeft **ghequetst/ ende** **daer** **door** in **disrespect** **ghe-**
socht te **brenghen.**

Relaterende, &c.

Copie Van de verclaringe der Professozen.

De Professozen vande Academie van Utrecht / uijtto
 Naem vande Ed. Heeren Borgermeesteren der selver
 Stadt/versocht sijnde attestatie te willen geven vande on-
 gangh D. Professoris Voetii onder haerlieden/ ende of hy on-
 behoorlicken heerschappye over haer gebruyckt heeft gge-
 duprende sijn Rectoraet ofte oock voor of na / Item of hy
 niet en is een groot voorstander vande waere gereformeer-
 de Religie jegens alle afgoderpen/ supersticien/ secten ende
 opinien met Gods woort strjddende/ volghens den episch
 sijns ampts/ Verclaren by desen opt eerste sijn C. conver-
 satie ende omgang onder haerlieden alijpts geweest te sijn/
 ende noch te wesen soo eerlick/ sichtigelick / vrydelick ende
 aenghenaem als men van een Collega soude connen wen-
 schen / Opt tweede dat hy Rectoratum deser Academie
 Anno. 1641. weerdichlick becleedt heeft sonder sich aen te
 matigen over sijne Collegas int ghemeyn ofte ymant van
 dien in t bysonder meer auctoriteyts als een Rector toe-
 comt ofte betaemt / gelyck hy oock voor ofte nae niet ghe-
 tracht heeft over de selve eenige de minste Heerschappye te
 exerceren / Opt derde dat hy sijn Theologische professie
 wyttermacten treffelijck bedient / oock de leere der ghere-
 formeerde kercke neerstelick ende gheluckelick voorstaedt/
 ende de dolingen ende abuyfen daer tegens stryddende gron-
 delick ende bundichlijck wederleght / volghens den episch
 sijns ampts/ ghelijck sijne uytgegevene schriften ende sij-
 ne dagelichschen disputatien ende lessen claerlick bewysen/
 Soo dat dese Academie sich heeft ten hoochsten te bedanc-
 ken ende gelucklich te achten over so een weerdich man/ om
 wiens lang leven ende tegenwoordicheyt ten dienste vande
 kercke ende Academie alhier Godt alinachtich te bidden
 is/ Aldus gedaen ende verclaert by de Heeren Professozen
 voorz/ Den vij. Augusti 1643. leger stontd/ My present
 als Secretaris der voorz. Academie / ende was onverte-
 kent I. Van Nypoort,

Alsoo

29

Alsoo **D. Meinardus Schotanus** Professor der Theologie vermits sijne siechte (daer van hy daer na oock ghestorven is) in de vergaderinge der **E. E. Professoren** niet konde tegenwoordig sijn/ heeft op de vzaegen der Heeren Burghemeesteren by de **E. E. Professoren** hem toegesonden aldus schriftelijck geantwoort.

Translaet uyt het latyn.

Het opschrift was.

AEn den Heere Rector Magnificus / ende mijne seer Geliefde Collegen / Om dat ick door de siechte t'huys gehouden synde niet tegenwoordigh kan sijn / so sende ick dic getuygenisse seer geerne in **D. E. E.** vergaderinge van myn seer weerde Collegen / daer toe versocht sijnde vanden Achtbaren Raedt deser Stadt.

Den Inhoud was.

Versocht sijnde vanden Achtbaren ende hoochlofelycken Raedt deser Stadt / Betuyge ick voor Godt / dat myn seer beminde Collega **D. Voetius** / noyt eenigh ghebiet ofte heerschappye ofte ober my / ofte in myn tegenwoordigheyt ober jemant van onse Collegen / ofte ober het geheele Collegie geboert heeft / maer dat hy nae de soetigheyt ende uytnemende nederigheyt van sijne manieren / dewelcke een dienaar Gods meest betaemt / sich selven te gen alle ende een jeder gansch nederich geroont heeft. Jae ick getuyge van myn selfs / alhoewel my vele studien met dien Verwaerden man gemeen sijn / dat hy noyt dit of dat deel alhoewel hem vele prerogativen of voertreffelijchheden toequamen om sijnen ouderdom / om de eerste beroepinghe tot de professie / om sijne wonderbaere gheleertheyt in alles / om sijne onvermoeyde ende onnaborghelijcke moeyten ende arbeyt / ende voornamelijck om sijne seer nutte ende profytelijcken arbeydte ende dienst aen de kercke ende Academie bewesen / hem selven yet boven my toe

toegeygent of aenghenomen heeft/ maar als den minsten
ouder ons/ in so grooten uijtstreeckenheyt/ van so verschey-
de gaeben/ gebraegen heeft. **T**' selve weten ende hebben
bebonden nebens mijn alle die gene/ welke met hem ghe-
meensaelijcken verkeerter ende omgegaen hebben. Ick bent
verseeckter dat nauwelijc jemant meerder ende waerlijc-
ker kan gerecommandeert worden van wegen syne nede-
righeyt in soo grooten geleertheyt met vroomicheyt des
levens vergeselschapt synde. Ick getuyge mits desen/ dat
hy tot het meeste nut van alle die gene die na de eentwige sa-
licheyt dorsten sich selven tegen alle supersticie ende afgor-
derpe jae tegen alle Goddelosheyt/ met de hoochste geleert-
heyt/ met den hoochsten ende ppselijcksten pber/ gelyck
sulckis de saecke ende de nootsaeckelijcheyt vereyschte/ so
in t openbaer als in t bysonder/ in syne lessen ende predica-
tien/ eben als eenen tweeden Elias/ gestelt heeft; met sul-
ken kraght dat hy leerende ofte in de kercke ofte in de Aca-
demie syne toehoorders ten hoochsten heeft doen verwon-
deren. Want hy soo een hoogh geleert man synde stelt soo
claer en oogenschynelijck de dwaelingen van de tegenpar-
tye vooz/ ende schildert de selve af/ verbyrecket ende verlaet
soo krachtelijck haer bewijs redenen; dat het wonder is/ dat
niet alle de tegenpartyden/ door de kracht der waerheyt
overwonnen synde/ tot sijn gevoelen getrocken worden.

Met een woort/ hy heeft sich selven ghedragen tot een
waer-voorzbeelt vande deugt vooz alle dienaren des woorts
ende vooz de studerende jeught/ jae oock vooz de gantsche
ghemeynte/ soo dat wy de selve boven maten geluckich
achten/ welke syne Godtsaligheyt/ geleertheyt/ pber en-
de blyt nabolgen komen. Ick twyfel niet ofte alle Drome
die hem hoorzen ende kennen/ bedancken hem daer vooz ten
hoochsten/ gelyck oock ick hem mits desen bedancke vooz
syne lieffelijcke conversatie/ ende den arbeyt aen de
kercke Gods ende de Academie bewesen, also doe ende ge-
tuyge ick in alle oprechtenheyt.

ouder stont.

M. Schotanus.

31

Extract uyt de acten des Kerckenraets
tot Utrecht.

IS van D. preside ingelebert seeckere acte of memoire aen den E. kerckenraet specterende / aldus van woort tot „ woort luydende. Dat alsoo D. Voetius met verscheyden „ calunnien / injurien of diffamatiën wert beswaert dooz „ publijcke gheschriefften op den naem van des Cartes uyt- „ gegheven / noodich geacht wort dat de E. Kerckenraet „ voozsz. attestatie gebe aengaende de predicatiën / leven / „ ende wandel. D. Voetii / ende of hy niet en is een groot „ voozstander van de ware gereformeerde religie / tegens „ alle afgoderijën / superstitiën / secten / ende opinien tegens Gods woort strijdende / volgens den epsch sijns ampts. Dese acte ghelesen ende den inhoud van dien overwogen sijnde / heeft de E. Kerckenraedt darover dese resolutie ghenomen / ende schrijftelijck haere achtbaerheden toeghefonden den 7. Augusti 1643. Die resolutie luydt aldus.

Opt versoek van de Achtbare Heeren Magistraet der Stadt Utrecht / om den Heere Professor Gisbertus Voetius van sijnen dienst / leven / handel ende wandel attestatie naer waerheyt te verleenen / heeft de E. Kerckenraet der ghereformeerde Kercke binnen Utrecht / geen redenen ghebonden soodanigen ghedaenen versoek in eeniger maniereu te weygheren / te min / dewyl men ghehouden is der waerheyt ghetuychnis te geven insonderheyt dies versochte sijnde. Getuygen derhalven / certificeren ende verclaeren vooz de oprechte waerheyt / vooz alle / ende peder een / die dese vertoont mochte werden / dat de voozsz. D. Gilbertus Voetius bedienaer des euangeliums binnen Utrecht / snijber ende gesont is in de leere der waerheyt / die daer is nae de Godsalicheyt / overneerstich in de bedininge sijns herkendiensts / doende dagelijcx met sijnre stichtelijcke predicatiën seer ghyzoote ende ghewenschte vruchten / dies halven hy de ghemeente des Heeren ende ons allen ten hoogsten

C

aen

37

aengenaem hem daechlijcks allesins betoonende een groot
ende treffelycke voorstander van de waere Christelijcke
ghereformeerde religie / ende een iwerich wederstander
van alle afgoderpen / supersticien / secten / ende opinien te-
gens het woort des Heeren strydende: hem daer in volgens
den eysch synes beroeps seer ghetrouwelijck quytende tot
contentement van alle vromen. Ende aengaende sijn leven/
handel / ende wandel / is onder ons altoos gheweest ende
noch regenwoordich soodanich / dat wy anders niet / als
alle eer ende deucht / vromicheyde ende stichtelijckheyde
en weten te gheuygen. Hem verctoont hebbende sedich en-
de vreesaem in sijne conuersatie soo onder sijne collegen
ende medebroederen / als oock onder de gantsche gemeyn-
te: soo dat wy alle ende yeder een van ons int bysonder van
herten wenschen jae van den Heere bidden / synen dienst
langer in dese kercke van Utrecht te moegen ghenieten ter
eeren Godts ende stichtinghe syner ghemeynten. Actum
Utrecht in onse kerckelijcke vergaderinge den 7. Augusti.

1643.

onderfont.

By ordze ende last des kerckenraets der
gemeynten Christi binnen Utrecht.

Andreas S u l v e Ecclesiae Trajectinae Pastor.

Secretar

Seecker acte van de

ACADEMIE van V T R E C H T
ghestelt vooz het historisch verhael van de nieuwe
Philosophie / bij de selve Academie in latijn
uptgegeven.

Tranckaet uyt het latijnsch.

De Rector ende de Professozen der Academie
van Utrecht

Den Leser Saluyt.

Alhoewel de deucht / ende broomicheyt des lebens de
toestemmingen van andere niet van noden en hebben/
nochtans is de ondeugentheyt der menschen somwplen
soodaenigh / dat sy ghenootsaecht worden tot attestatien
harren toevlucht te nemen / die welcke levendighe ghetuy-
gen van haere onnosselheyt omdraegen. Dit hebben eenige
voortreffelijcke mannen onder onse Collegen bevonden/
welcke / of sy schoon haer leven / haere maenieren / ende
haere studien een jeder alsoo aenprijfen / dat sy een jegelijck
tot een exempel ende de gantsche Academie tot een verrie-
ringe sijn / nochtans inden briez van Renatus des Cartes aen
P. Dinet, met schimp ende laster seer ontwaerdelijck mis-
handelt sijn / ende of sy schoon niet ghebreest en hebben / dat
dooz den voozverhaelden briez haer existimatie by eerlijcke
lieden ende die de saecke van onse Academien verstaen
eenigh perikel soude loopen / nochtans om datse gheware
sijn geworden / dat onlangs seeckeren niet rechtsinnich sijn-
de int stuck der Keligie / eenige lasteren wt dien briez in
sijn boeckien uyt gheschreeven heeft / op dat het selve eenige
andere onerbarene niet mede souden doen / ofte dat die ghe-
ne / welcke alrelicht gelovich sijn / t' selve niet souden meener
op een historisch geloove te stemmen / t'welcke met loegenen
enoe lasteren verbult is / soo hebben sy goetgebonden haere
onnosel-

omioselheyt niet een attestatie vande Academie te verdedi-
gen. Wy dan toestaende haeren soo billicken eytsch ghe-
tuygen / dat het valsch is / t'gene den Auteurs van den
brieff schryft. (pag. 175.) dat eenige wt de Collegen siende
dat den Medicus boven haer verheben wierde / den selven
openbaerlijck souden benyt hebben / ende dickwils vande
magistraet versocht / dat die nieuwe maniere van de Phi-
losophie te leeren soude verboden worden. Want boven dien
datter gantschelijck geen oorsaeck van nyt en was / soo
hebben sy (telken de twee Professoren die des Cartes no-
reert) de eerste niet geweest die by de *M.* Magistraet / sulcx
versocht hebben / maer andere / welke doort gemeene pe-
ryckel vande Academie bewoegen wierden:

Alsoo de saecke selfs gheneghsaem sprack / dat de oude ma-
niere van de Philosophie te leeren niet en konde verandere
worden sonder merkelycke schaede vande Academie. En-
de oock en hebben dese dit niet dickwils maer alleenlyck
eens vande Magistraet versocht / niet op haer eygen auto-
riteyt / maer door goetbinden ende delegatie vanden Aca-
demischen Raedt. Doch soo verre is het vande waerheyt
ofte dat sy souden ghearbeyt hebben / (welcke gheseyt wor-
den sulcx benydt te hebben /) gantsche drie jaeren langh /
op dat den Medicus de nieuwe Professie soude verboden
worden / ofte dat dese nieuwe Professie / den Medicus als tot
rene vereeringe van synen welbestedighden aerbeyt vande
Magistraet gegebē / soude sijn / dat hy biant de drie jaere / de
Problematische Professie / meest door recommandatie vā diē
i heologus, welken den lester aldermeest raecht / vercregen
heest / ende hem noyt te voren eenigh verschil is aengedaen /
dan wanneer syne disputatie vande circulatie des bloets aen
den dagh quam. Doorders is het oock eene oneerlycke ende
boose giffinghe niet welke den Auteurs van den brieff
(pag. 179.) het wptstampen vande studenten eenige Colle-
gen / wy weten niet wie / schyn te willen op dichten / want
daer

Daer is noyt/in eenige faculteyt/eenige disputatie die so was
heftig toeginck/gehoudt/in welke de toehoorders niet ram-
melen ende stampen der voeten de onmanierlijckheyde
der disputerende niet gecastyt of gerepymeert en hebben.
Doch dat de Preses selfs in een disput/ buyten gewoonte
heeft gheschienen wtgestampt te sijn / nadien anders dese
ongestuygicheyt niemant anders als de Opponenten of de
Defendenten alleen te vzesen stontt / dat bekennen wy qua-
lijck ghedaen te sijn : Jae het is ons een djoeffenisse dat die
gene/welcke t'samen gekomen sijn om te leeren/haer selven
het oordeel aennemen: maer het en is in onse macht niet ge-
weest dit quaet vanden Preses af te keren / nocht het is
door bedroch of door raet ende ingeben van jemant onder
ons bygekomen. Maer dit is een openbare lasteringe/ met
welcke den Auctor vanden brief (pag. 187.) het besluyt
vanden Academischen raet/van de oude Philosophie in het
leren te volgen en te houden/ den Rector alleen poogt toe te
schryven/ dewyle als hy schryft daer soumige Professoren
hoewel anders gevoelende/door meerderheyt der stemmen
overwonnen sijn / ende versiert dat de andere als vreedsa-
me mannen haeren Rector/welken sy wisten een bits man
te zyn / niet hebben willen teghensprecken. Want het
schryftelijck vertooch ende versoek aen den Achtbaeren Raet
deser Stadt overghelevert ende van alle onderschreven
synde betuyght overbloedelijck dat sy alle tot dit besluyt
ghestemt hebben: ende het is valsch/ dat jemant door de
vinnicheyt van soo een gantsch sachtsumich man ghe-
dwongen soude sijn geweest/om anders te spreken als hy
gevoelde: Alleenlijck isser eene onder ons geweest/ welke
het besluyt niet tegenghesproken heeft / maer alleenlijck
meynde dat het besluyt liever in de acten van de Academie
behoorde gheschreven te werden / als in publicken druck
wyt gegeven. Daerenboven die macht vanden Theologus,
welken den ghemelden brief (pag. 177. ende 185.) seer
nydelijck

wdelijck ophooft/ sulcke en erkennen wy gene in sodanig-
 gen collegie in welke de bypheit van sus of soo te gevoelen
 een jeder eben nae is: ten sij mogelijck dat men eenighe aen-
 sien ende existimatie vermits syne groote verdiensten/ de
 Academie ende de kercke bewesen/ macht soude willen noe-
 men. Dat daerbeneffens den selven Theologus, als hy Rec-
 tor was/ ende dat het syn ampt was toe te sien/ dat de Aca-
 demie niet eenige schade quame te lyden/ den Raet t samen
 gheropen ende voor de selve de saecke ghebracht heeft/ dat
 beyden wy geeerne / maer dat hy in syne eygen quellagie
 hem aengedaen t samen beschuldiger ende Rechter geweest
 soude hebben dat loo chenen wy t eenemael: want hy open-
 baer seyde/ dat hy voor syne eygen ongelijcken ende injurien
 sozge dragen soude/ maer dat hy tot den Raet anders niet als
 de Publique saecke en brachte/ Ten laetsten dat den Auc-
 heur vanden brief den ghemelden Theologus een opzoer
 maeckenden ende miypteuerenden Rector noemt (pag. 188.
 ende 211.) daer inne klaegen wy dat hem ten hoochsten on-
 gelijck gheschiet sy. Want soo verre is het van daer dat hy
 yet opzoerichs ofte miypteuerende aengerecht heeft / dat
 gantsche jaer in welke hy Rector is geweest/ dat wy het ter
 contrarie syne wackerheyt ende bequamicheyt voornamen-
 lijck toeschryven / dat / de Academie/ haere oude ruste/
 naede ongestuyrnicheden gestilt waeren/ wederom becomen
 heeft. Welcke alle / op datse breeder ende claerder mogen
 verstaen worden / soo vertoonen wy alhier een Historisch
 verhael van alle die dingen/ welke by ons boorzgeballen
 sijn/ Widdende den Leser/ dat hy/ gansch onghelijck synde
 den auteur van den brief/ veel liever het publique getuyge-
 nisse der Academie geloobe wil geven/ als de verborzene
 logenen van de hemelijcke achterklappers de ooren te
 treuen. Gegeven/ t'Wrecht. den 1. Maert. 16 43.

(37)
Translaect van de pefatie geflelt voor
het gemelde Hiftorifch Verhael.

De Rektor ende Profeforen

DER ACADEMIE van WTTRECHT

Den onpartydigen Lefer faluyt.

Hoe dat de Eerwaerde ende beroemde D. Gisbertus Voetius onfe feer liebe Collega/ van den Aetheur des briefs aen P. Dinet ghebiffameert fp/ en is u/ goetgunftige Lefer/ niet onbekent. Wy hadden als doen al voorzghenomen/ de naeme van foo broomen man met een publique attestation te befchermen: maer om feekere redenen wille is de faecke tot op defe uijre wtgeftelt geweest. Maer also den voorzghenden Aetheur noch eynde noch maet ghemaeckt en heeft / maer tot den voorzghen brieft / noch een anderen veel binniger heeft by ghevoecht/ ende de selve van quaetgunftige menfchen in onfe Moeder tale is overgheset / op dat onfe Collega by jeder een foo veel te grooter fchaede aen fijn naem ende faem soude komen te liden/ foo hebben wy / achtende datmen niet langer en behoorde te vertoeven / wt laft ende autoriteyt van de Achtbare Magiftraet deser Stadt goetghewonden in het licht te geben/ het tegenwoordige ghetuygeniffe met het hiftorifch verhael van die dingen / welke by ons verhandelt ende boorzgefallen fijn/ op dat de oude Philofophie in hare poffeffie soude ghehouden worden: niet om dat wy jemants naem ende faem fouden quetsen / maer op dat de onnosfheyt van die man/ welke veel goets by onfe Univerfiteyt gedaen heeft / alle ende jegelijck meer ende meer soude bekent worden. Daert wel.

Gegeven tot Wtrecht, den 27. September. 1643.

F I A I S.